

Indledning BUKS 50

*Publ. i BUKS - Tidsskrift for Børne og Ungdomskultur nr. 50, 2005, s. 7-14.
Skrevet sammen med Herdis Toft.*

Hvad har en *Geradehalter* mon med børne- og ungdomskultur at gøre, og hvem er *homo sedens*?

Svaret på disse spørgsmål bringes i én af de mange artikler i dette tidsskrift-nummer. Artiklen handler om skolestolen i kulturhistorisk perspektiv som en noget overset, men ikke desto mindre central kulturel og pædagogisk artefakt. Skolestolen er en installation, der har stor betydning for den måde, hvorpå samfundet organiserer børns liv. Den samler som i et prisme kulturhistorie, skole- og pædagogikhistorie og forskellige perioders diskurser og syn på barndom. Den viser, hvordan krop, mentalitet og social væren lader sig formatere i teori og praksis. Skolestolen er mindst af alt en selvfølgelighed. Dens grundlag er anvendt videnskab. Sammen med et væld af andre pædagogiske instrumenter opretholder skolestolen store industrier og markeder.

En *Geradehalter* er en produktudvikling og en ideologisk instrumentel tilføjelse til skolestolen. Den blev markedsført i Tyskland for ca. halvandet hundrede år siden. Som navnet lyder, har den med oprettholdning at gøre. Den var et instrument, som kunne spændes på bordpladen og holde eleverne fastsiddende i opret position. Den var beregnet til på funktionel vis at løse en stribe disciplinære, kropstilpasningsmæssige og hygiejniske problemer ved skolestolene. *Geradehalteren* er en slags udvidelse af stolen med henblik

på at omfatte overkrop og arme – så ikke blot bagdel og underkrop, men også hovedet sidder stille, hvor det skal, og så lungerne samtidig kan arbejde med fuldt volumen. Et instrument til gennemgribende kultivering af børnene, deres kroppe og sociale væren.

Geradehalteren sætter de betydninger, der er indlejret i skolestolen, i profil. Ved at anlægge et kulturhistorisk og kulturanalytisk perspektiv både på stolen og på den kontekst, hvori den indgår, bliver den som instrument og symbol en kilde til viden om barndomsopfattelser, opdragelse, pædagogik, institutioner, børnekultur og meget mere. Skolestolen kan altså som fysisk og symbolsk genstand give adgang til andre historier end de mere officielle og udtalte. Den er del af en uud sagt diskurs, som praktiseres gennem de fysiske omstændigheder og instrumenter. Stolen kan anskues som et børnekulturelt medie på linje med fx legetøj og børnelitteratur. Den indgår i en korporlig og verbal monolog, hvorigennem institutionen kommunikerer sig selv til børnene og iscenesætter dem på en særlig måde både gennem sin funktion og gennem sin æstetik og form, dvs. måden den er stol på. Der er indlagt en særlig intention i den og dens udformning; og der sættes megen energi ind på, at børnenes reception af den i praksis foregår på hensigtsmæssig vis.

Sid nu stille og ret dig op, Niels! Hold op med at vippe på stolen, Hanne! Sid ordentligt, Kim! Og ti så stille, Lise!

Hermed er vi ovre i et andet aspekt af skolestolen, nemlig børnenes praktiske reception eller deres tagen stolen i brug. For sådan en stol har jo andre muligheder i sig end de af skolekulturen intenderede. Børn møder den også med en anden bagage, nemlig den legekultur, der jo ikke mindst har skolen som arena og inspiration. Børn formateres ikke blot som elever. I praksis tager de stolen i brug, interagerer med den og omformer det givne. De omformulerer den til en fortælling om de tusind måder at sidde på. Set i lyset af legen og børns aktive kulturproduktion i øvrigt er skolestolen et æstetisk udtryksmiddel blandt mange. Men for at fange dette ind er det nødvendigt at oparbejde stoffet på anden vis. Fx kan man gennem etnografisk prægede feltstudier undersøge, hvordan børnene bruger stolen i praksis i de forskellige institutionelle og kulturelle kontekster, og hvorfor mon de gør det lige sådan?

Når man anlægger en kulturalanalytisk synsvinkel til forskel fra fx en pædagogisk/psykologisk eller sociologisk orienteret, er den kulturhistoriske undersøgelse af fænomenet og dets betydningsramme et vigtigt grundlag. Et andet er den detaljerede analyse af medierne, af de enkelte produkter, tekster og genstande med det formål at aflæse, hvad de siger om børns liv, om samfundet og voksenverdenens forestillinger og måder at organisere barndommen på. Medieprodukter for børn og unge repræsenterer sådanne forhold i symbolsk æstetiske former. Et tredje grundlag er bestemmelse af receptionsforholdene, dvs. en beskrivelse og analyse

af de sammenhænge, hvori kulturprodukter tages i brug af børn og unge. Endelig må man anskue disse forhold i relation til legekulturens udtryksformer og arenaer, hvor disse produkter får en funktion som råstof, hvorigennem børn og unge former, udtrykker og symboliserer deres erfaring med barndom og moderne børneliv. Børn må med andre ord ses som medspillere i frembringelsen af social og kulturel virkelighed. Kulturanalysens projekt er altså at undersøge fænomenerne og de sammenhænge og diskurser, de indgår i, for gennem tolkning at aflæse kulturelle mønstre og betydningsdannelser. Materier er kilder til viden om børn og unge, kultur, kulturhistorie og samfund, ikke mindst det voksne samfund i almindelighed og dets organisering af og forestillinger om børn, barndom og ungdom i særdeleshed.

Gennem et lidt skævt fænomen – Geradehalteren – har vi her prøvet at eksemplificere, hvad masteruddannelsen i børne- og ungdomskultur kan have som genstand. I de øvrige artikler er udgangspunktet mere normale børne- og ungdomskulturelle fænomener, medier og projekter.

Ungdomskulturelle fænomener, medier og projekter.

Og hvad er det så, man faktisk vil kunne læse om i alle de mange artikler? Ja, børn og unge er desværre – ifølge voksenopinionen – af bare mangel på Geradehalterne blevet stadig mere til homo sedens'er – små siddende mennesker med dårlige rygge, fedtsvulmende maver, øjne fastklistrede til en skærm og hænder knuget om mus eller klaprende på tastaturer. Det er et sådant perspektiv på børne- og ungdomskulturen, som undersøges og afmonteres af forfatterne, vel at mærke både teoretisk

og gennem intense observationer og studier i marken eller felten, som det hedder i den antropologisk inspirerede forståelsesramme, en stor del af dem arbejder indenfor.

Ser man godt efter, viser det sig jo, at børn stadig laver masser af energifyldte fortællinger, billeder, sange, musik og danse, og at det i høj grad netop er mediekulturen, der i dag leverer råstof til denne form for børnefolklore. Artiklerne demonstrerer, hvordan børn og unge aktivt og reflektivt transformerer mediekultur til legekultur. I en af artiklerne benyttes da også begrebet medieleg for at karakterisere, hvordan de gerne og kreativt tager kærlig hånd om fx kameraet som medie.

At se *Popstars* og selv skabe musik, at benytte mobiltelefonen til at sende en sms, at læse i en bog, chatte via internettet, overvære et stykke drama eller en film, spille computerspil... Ligegyldigt hvad børn og unge foretager sig i relation til medierne, går det ikke stille af. Måske er medierne synligt til stede undervejs, måske kun usynligt. Men de kan i alle tilfælde spores i aktørernes replikskifter og interaktioner.

Der leges, læres og undervises næsten uafbrudt i vores kultur. Børn og børn imellem. I en ungdomsgruppe. Børn og voksne imellem. Det kan ske utilrettelagt, improviseret eller som led i det pædagogiske eller kulturformidlende arbejde. Dette udspringer ofte af en statslig eller markedsstyret kulturpolitik, for der er store økonomiske, politiske og dannelsesmæssige interesser i vore efterkommere, og der er også mange af os, som lever af at være kultur- og kunstformidlere i forhold til børn og unge. Hvad er det egentlig, vi får penge for at gå og lave? Og hvordan reagerer børn og unge på det? Griner de,

når og som vi har beregnet det? Får de et positivt natursyn, hvis vi tilrettelægger deres udeliv med dette for øje? Får de æstetisk erkendelse af at gå på museum? Får de mere ud af skolens undervisning, hvis de slukker mobiltelefonen? Forfatterne observerer og spekulerer, for helt enkelt er det ikke at svare på, hvorfor det går henholdsvis godt og galt for sig i en række af de projekter, som i demokratiets og kulturens navn bliver igangsat landet rundt.

Mange af artiklerne tumler med problemet. Hvordan kan man som ikke-barn og ikke-ung begribe det, der sker for øjnene af én? De tumler med spørgsmålet om, hvilken metodisk tilgang der bedst kan indfange og fortolke det brogede hverdagsliv. Er der fx forskel i måden, hvorpå børne- og ungdomskulturen kommer til udfoldelse i uorganiserede sammenhænge og i en børnehave, en folkeskole, en efterskole, på et universitet? Og hvordan kan det alt sammen gøres bedre, når voksne »blander sig«? Men de tumler også med nogle af de kernebegreber, som svirrer i luften omkring os: For hvad er leg? Hvad er læring? Hvad er undervisning? Og hvordan kan man skelne mellem disse begreber? Hvor kommer pædagogikken til, og hvor bør den lades ude? Er alle rum læringsrum? Er der forskellige slags læringsrum, ikke blot hvad angår deres fysiske og virtuelle position, men også fx i relation til begreber som natur og kultur, flow og mobilitet?

Eller hvad med så selvfølgelig begreber som børnekultur, ungdomskultur og voksenkultur? Ved nærmere eftertanke er de slet ikke uproblematisk at benytte. Eller tag begrebet æstetik. Begrebet om æstetisk erfaring? Ja, hvad vil det for alvor sige at arbejde med den æstetiske dimension?

Som læserne snart vil opdage, så kræ-

ver en masteruddannelse i børne- og ungdomskultur, æstetiske læreprocesser og multimedier, at de studerende både har mod på at observere, kommentere, reflektere og perspektivere en hverdag blandt børn og unge, som den faktisk tegner sig kompasset rundt. Det viser sig, at når man udveksler erfaringer på tværs af traditionelle faggrænser og stiller både kritiske og nysgerrige spørgsmål til egen og andres praksis, bliver det pludselig muligt at opdage sammenhænge mellem fx en naturlegeplads og et chatrum. Vi vil derfor anbefale, at man som læser ikke lader sig nøje med læsning af artikler, som retter sig direkte mod ens egne interesseområder, men gør som forfatterne kollektivt har gjort: læser alt, hvad skrevet står, rub og stub.

Lidt forhistorie

Ligesom masteruddannelsen har haft forløbere, har det forhåndenværende tidsskriftnummer også en forgænger. Da BUKS - Tidsskrift for Børne- og Ungdomskultur gik under navnet BUKS, udkom numrene 21 og 22 som en art dobbeltnummer med titlen: *Dengang jeg var usynlig...* (1991). Disse numre var også resultatet af et studenterprojekt. Gennem en lidt anden type arbejdsproces bestod det af en bearbejdelse af opgaver fra en suppleringsuddannelse ved Aarhus Universitet. Tematisk var det lidt mere snævert koncentreret om børns og unges kulturelle udtryksformer og legekultur. Til gengæld præsenterer det en bred vifte af stoffet fra fortællinger, rollelege, sange og gysere til »børn laver radio«, frikvarterer og knallertkultur. Disse numre har vist sig at være nogle af de mest langtidsholdbare, anvendelige og udbredte af tidsskriftets udgivelser. Dette nummer 50 har andre

gennemgående temaer, andre synsvinkler, men et tilsvarende fokus på fænomener i sammenhæng med en lignende kobling mellem stof, praksis og teoretisk perspektiv. Hvad vi kan håbe er, at det vil vise sig lige så brugbart.

Masteruddannels i Børne- og Ungdomskultur. Æstetiske læreprocesser og Multimedier

Denne masteruddannelse blev igangsat efteråret 2003, og vi er nu inde i sidste semester af dens første gennemløb, hvor de studerende skriver deres masterafhandlinger. September 2005 begynder et nyt hold.

Uddannelsen er forankret i et samarbejde mellem Syddansk Universitet og Danmarks Pædagogiske Universitet. De to koordinatore herfra er hhv. Flemming Mouritsen og Herdis Toft. Den er placeret ved Syddansk Universitet, Institut for Pædagogisk Forskning og Udvikling (IPFU) i Kolding. Den har sin baggrund i det miljø for uddannelse og forskning i børne- og ungdomskultur og medier, der i første omgang i 80'erne blev etableret som Center for Børne- og Ungdomskulturstudier ved Aarhus Universitet, hvorefter det i anden omgang siden 1992 fik hjemsted ved Center for Kulturstudier, Syddansk Universitet, hvor fagområdet indgår i en kandidatuddannelse og i en årrække har været basis for en åben uddannelse. Til dette miljø knyttedes en række større forskningsprojekter og faglige netværk, ligesom tidsskriftet her har været knyttet til disse miljøer, samtidig med at det har bevaret sin redaktionelle basis i Aarhus.

Masteruddannelsen kan karakteriseres som en videreudvikling af det faglige koncept, der har ligget til grund for de tidligere uddannelser. Dog har den sær-

lige profiler, idet der er tale om en videreuddannelse på akademisk niveau. Det betyder, at de studerende har erhvervs erfaring og en afsluttet uddannelse bag sig. Fagligt er der tale om en højere grad af praksisrelation og orientering mod mediebrug, æstetiske processer, kulturprojekter og kulturformidling, hvortil kommer en delvis opdeling i en æstetikfaglig og en mediefaglig gren. Grundlaget er dog fastholdt i det faglige felt, der udgøres af børne- og ungdomskulturens forskellige typer, klassiske og moderne medier, æstetiske udtryksformer, mediebrug og legekultur samt kulturprojekter og produktioner med børn og unge. Grundlaget er kultur- og barndomshistorisk; perspektivet på fænomenerne er primært kulturteoretisk og kulturanalytisk.

Uddannelsens opbygning og indhold

Uddannelsen er modul- og temaopbygget. Tre af uddannelsens seks moduler er tilrettelagt som fælles, obligatoriske moduler, mens yderligere tre moduler tilrettelægges som to særskilte grene, henholdsvis *Børne- og Ungdomskultur og æstetiske læreprocesser* og *Børn, unge, medier og IT*. De tre fælles moduler udgøres af:

1. Børne- og ungdomskultur (1. semester) omhandler børne- og ungdomskulturens typer og medier samt børns og unges kulturelle udtryksformer i et kulturhistorisk og kulturanalytisk perspektiv i relation til æstetiske læreprocesser, institutioner samt børn og unges aktuelle situation.
2. Forskningsteori og metode (1. og 2. semester) omhandler videnskabelig teori og metode som grundlag for at behandle kulturelle, æstetiske og pædagogiske fænomener og problemstillinger

samt for at arbejde med vidensudvikling, feltstudier og erfaringsopsamling på et forskningsbaseret grundlag.

3. Kulturformidling, æstetikfaglig teori, praksis og projekter (3. semester) behandler kultur-, æstetik- og mediefaglige praksisformer og projekter i et kulturpolitisk, pædagogisk og formidlingsmæssigt perspektiv.

De øvrige moduler etablerer muligheden for en faglig specialisering gennem grenvalg i forhold til æstetiske læreprocesser, brug af medier og børns og unges lærings- og udtryksformer:

4. Børns og unges æstetiske udtryksformer og kultur eller Mediekultur, læreprocesser og pædagogik (2. semester). Disse moduler tematiserer og teoretiserer bl.a. børn og unges udtryksformer, legekultur, æstetiske processer og projekter, mediekultur og mediebrug.
5. Æstetisk-kulturelt projekt og produktion eller Medieproduktion (3. semester). Modulerne sætter fokus på praksis, refleksion og teoriudvikling fx gennem udførelse af et projekt, evt. i form af en undersøgelse, et feltstudium eller en produktion.
6. Masterafhandlingens tema og stof kan ligge inden for alle uddannelsens områder og være såvel teoretisk orienteret som praksisrelateret, fx i form af en empirisk/teoretisk undersøgelse eller et udviklingsprojekt.

Uddannelsen er som helhed karakteriseret ved udvikling af vidensgrundlag og teori på det faglige felt, som omfatter børne- og ungdomskultur, mediebrug og æstetiske læreprocesser, samtidig med at dette integreres i et praksis- og udøvelsesorienteret

perspektiv på forskellige områder.

Der lægges i uddannelsen vægt på, at de studerende får mulighed for at indtage faglige forudsætninger, viden og erfaringer fra deres erhvervspraksis, så uddannelsen kan indgå som et aktivt led i de mange forsøgs- og udviklingsarbejder, der foregår i tilknytning til praksis i institutioner eller virksomheder.

Uddannelsen sigter mod at styrke en forskningsbaseret vidensudvikling og refleksion over børns og unges kultur, æstetiske læreprocesser og brug af multimedier i relation til pædagogisk praksis og til fremstilling af kulturelle produkter. Hensigten er, at uddannelsen kan give baggrund for at varetage såvel undervisning ved relevante uddannelser som konsulent-, planlægnings- og udviklingsopgaver i offentligt og privat regi.

Uddannelsen imødekommer et behov for faglig og teoretisk videreuddannelse af undervisere inden for kultur- og æstetikfag på forskellige uddannelser samt af producenter af kultur- og medieprodukter samt undervisningsmidler til børn og unge.

Uddannelsens særlige profil er dens vægtning af børne- og ungdomskultur, æstetiske udtryk og læreprocesser som grundlag for dens kombination af teoretisk og praktisk orienteret faglighed. En

af dens intentioner er at bygge bro såvel mellem kulturfag og pædagogik som mellem teoretisk viden og praksisfærdighed i brugen af kulturelle værktøjer.

Uddannelsen sigter mod at fagliggøre et felt, som ellers kun i ringe grad har haft status som selvstændigt fagområde. Den primære målgruppe er personer med en kandidat-, bachelor-, professionsbachelor- eller diplomgrad fra uddannelser inden for de humanistiske, pædagogiske, kultur-, medie- eller samfundsfaglige områder. En af intentionerne med uddannelsen er gennem et særligt fagligt fokus og grundlag at etablere et udviklingsforum eller mødested for forskellige typer faglighed.

Målgruppen for uddannelsen er primært: 1. Undervisere ved pædagog-, lærer- og håndarbejdsseminarier; 2. Kultur-, skole- og institutionskonsulenter eller andre medarbejdere i kommuner, amter og organisationer; 3. Undervisere ved designskoler og tekniske skoler; 4. Medarbejdere i virksomheder og institutioner, der producerer til børn og unge, herunder medie-, multimedie- og legetøjsproducenter samt fx forlag og kulturformidlingsinstitutioner.

(Yderligere information www.efteruddannelse.sdu.dk eller gad@ipfu.sdu.dk)